

Recente publicaties

Besprekingen

Reviews

Gaston A.J. 1992. THE ANCIENT MURRELET. T. & A.D. Poyser, London.
Prijs: £ 17,-, gebonden.

De Poyser-reeks was tot dusverre vrijwel geheel Brits georiënteerd. Of het aan de overname van Poyser door Academic Press heeft gelegen is niet duidelijk, maar de zojuist verschenen monografieën 'The Pinyon Jay' (*Gymnorhinus cyanocephalus*) en 'The Ancient Murrelet' (*Synthliboramphus antiquum*) sluiten die episode af. Tony Gaston bespreekt deze kleine alkachtige vooral aan de hand van zijn veldwerk op de Queen Charlotte Islands in British Columbia, Canada, waar de helft van de (tot dusverre bekende) wereldpopulatie broedt. Toegegeven, het is voor ons geen alledaagse zeevogelsoort (ofschoon in 1990 en weer in 1991 een exemplaar bij Lundy in Engeland opdook). Maar de broedbiologie van een merkwaardig dier als de Ancient Murrelet - in het Nederlands probeert men de naam Zilveralk ingeburgerd te krijgen -, is toch zeker interessant, zeker omdat Gaston op zo'n aanstekelijke manier allerlei wetenswaardigheden presenteert. De Ancient Murrelet is een kleine alkachtige en weegt ongeveer 2 ons. Hij broedt in het noordelijk Pacifisch gebied, van British Columbia tot in Japan. Het dier komt alleen 's nachts aan land en broedt bij voorkeur in holen in imposante naaldbossen op kleine eilandjes. Het kuiken wordt slechts een tweetal dagen in het hol vergund, dan moet het, onder begeleiding, mee naar zee. De hommelachtige donspropjes staan op deze tocht bloot aan ongekende gevaren; van allerlei zoogdieren en (nacht-)roofvogels in het bos, tot vraatlustige vissen in zee. Het zal niet meevallen om je leven als bitterbal te beginnen!

CJC

Nehls G. 1991. EIDERENTEN IM SCHLESWIG-HOLSTEINISCHEN WATTENMEER. Corax 14, Heft 3: 1-66.

In deze speciale uitgave van het Duitse tijdschrift Corax wordt uitgebreid verslag gedaan van een langdurig en intensief onderzoek naar het voorkomen van de Eider-eend in de Waddenzee voor de kust van Schleswig-Holstein. Naast aantalsverloop in de loop van het seizoen, meestal gebaseerd op uitvoerige vliegtuigtellingen, wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan het gebruik dat deze soort van het gebied maakt. Gedurende 11 vliegtuigtellingen tussen 14 mei 1989 en 17 maart 1990 werden gemiddeld 97.000 vogels geteld. Piekaantallen werden vastgesteld in oktober

(180.000), terwijl in mei het minimum van zo'n 15.000 exemplaren werd vastgesteld. Veel Eiders bleken dit deel van de Waddenzee als rui gebied te gebruiken (zo'n 160.000 vogels, meest adulte mannen), waarmee dit de belangrijkste ruiplaats van de gehele Oostzeepopulatie is. De ruimtelijke verspreiding van de ruiende vogels bleek duidelijk af te wijken van die van overwinteraars, hoewel de voorkeursgebieden van beide perioden geen duidelijke morfologische of hydrologische verschillen kenden. Tijdens de rui zaten de vogels verder van de drukker toeristengebieden en buiten de normale scheepvaartroutes, aldus suggererend dat verstoring door mensen juist dan zo veel mogelijk wordt vermeden. Voedsel-ecologie komt ook uitgebreid aan de orde. Hierin komt vooral de materie van de grootselectie van de prooien en de interpretatie daarvan uitvoerig ter sprake. De jaarlijkse voedselconsumptie door Eiders werd geschat op zo'n 1.9 g asvrij drooggewicht aan bodemfauna (voornamelijk kokkels *Cerastoderma edule*, 75%, en mossels *Mytilus edulis*, 25%) per m², hetgeen ongeveer 5-7% van de gemiddelde jaarlijkse productie van de bodemorganismen betekent. Verder wordt vastgesteld dat de overzomerende ruiers slechts een uur per dag aan fourageren besteden, terwijl de wintergasten liefst 8-12 uur per dag eten. Dit verschil wordt grotendeels toegeschreven aan de in de winter waarschijnlijk veel hogere energieuitgaven als gevolg van het koudere water en de noodzaak het eveneens koude voedsel tot lichaamstemperatuur op te warmen. In de winter kunnen de Eiders dan ook niet volstaan met uitsluitend fourageren tijdens hoog water, zodat ze dan ook veelal worden aangetroffen op de sublitorale gronden, waar ook bij laag water duikend voedsel kan worden bemachtigd.

Vooraf in het licht van de recente problemen rond kokkels, mossels en (onder andere) Eidereenden in onze Nederlandse Waddenzee is dit boekje zeer interessante literatuur. Het verschaft belangwekkende basisinformatie over de eisen die de Eider aan zijn leefomgeving stelt en doet diverse goed gefundeerde suggesties over de directe verbanden tussen abundantie en productie van kokkels en mossels en plaatskeuze en numeriek voorkomen van de vogels. Nogmaals wordt duidelijk dat kokkel en mossel stapelvoedsel zijn voor de Eidereend en dat een goede voorraad en een goede productie van deze bodemorganismen van fundamenteel belang is voor de overleving buiten het broedseizoen. In hoeverre de aantalsregulering van de gehele Oostzeepopulatie buiten de broedtijd plaats vindt, laat de auteur vooralsnog in het midden. Bij een voortzetting van de huidige tendenzen in de Nederlandse Waddenzee, zal deze vraag echter in de toekomst, helaas voor de Eidereend, maar al te snel positief kunnen worden beantwoord... **MP**

Bergman M.J.N. & Leopold M.F. 1992. DE ECOLOGIE VAN DE KUSTZONE VAN VLIELAND EN TERSCHELLING. NIOZ-Rapport 1992-2, 51pp.

Dit rapport is geschreven in opdracht van de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) door het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee. Van de kustzone van de Noordzee ten noordwesten van Vlieland en Terschelling worden hydrografie

en morfologie, plankton, benthos, vissen, zeevogels en zeezoogdieren beschreven, als een soort milieu-effect-rapportage met het oog op door de NAM uit te voeren exploratieboringen in dit gebied. Op de eerste hoofdstukken, die evenwel zeer de moeite waard zijn en het inzicht in dit gebied aanzienlijk completer maken, zal hier niet worden ingegaan. Voor lezers van *SULA* lijken de door Mardik Leopold geschreven hoofdstukken over zeevogels en zeezoogdieren immers het interessantst. De zeevogels zijn onderverdeeld in broedvogels (bijvoorbeeld Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*), soorten die in nazomer en herfst in het gebied komen fourageren (bijv. Jan van Gent *Sula bassana*) en wintergasten (bijv. Zwarte Zeeëend *Melanitta nigra*). Zeevogels zoals de Noordse Stormvogel *Fulmarus glacialis* blijven goeddeels buiten beschouwing omdat 'veel van de langsvliegende vogels echte trekkers zijn, die het gebied verder niet gebruiken om te fourageren'. De soortbesprekingen schetsen de status van de soort in het gebied (broedvogel, doortrekker, wintergast) en geven aan in hoeverre het kustgebied als fourageergebied van betekenis is. Veel van de gegevens zijn tijdens het onderzoek van Mardik op zee verzameld sinds 1987 en de informatie wordt aangevuld met gegevens uit de literatuur. De overvloed aan zeetrekgegevens uit dit gebied wordt helaas weinig gebruikt, vermoedelijk omdat de toegankelijkheid van dit materiaal in het algemeen toch te wensen overlaat. De schaarse CvZ-publicaties in Limosa worden veelvuldig geciteerd, maar de berg gegevens in de halfjaarverslagen is niet geraadpleegd. Vooral bij besprekingen van zeeëenden en Eidereend is dat een gemis! In het algemeen zijn de teksten uiterst informatief en een aantrekkelijk mengsel van verschillende soorten gegevens (status, verspreiding, gedrag, sterfte, dieet). De besprekingen worden aangevuld met kaartjes waarop door verschillende arceringen de verspreiding van de soorten rond Vlieland en Terschelling is weergegeven. Bij de zeezoogdieren komen Gewone Zeehond *Phoca vitulina*, Grijze Zeehond *Halichoerus grypus* en Bruinvis *Phocoena phocoena* uitgebreid aan de orde. De gegevens over zeehonden zijn vooral afkomstig van Peter Reijnders (IBN, Texel). De aantallen zeehonden vóór en ná de epidemie van 1988 in de zeegaten tussen Texel, Vlieland, Terschelling en Ameland, in vergelijking met de gehele populatie in de Nederlandse Waddenzee worden gegeven en in kaart gebracht. Een figuur van het aantalsverloop van de Grijze Zeehond op de Engelse Hoek geeft aan dat in 1991 zo'n 120 exemplaren aanwezig waren. De Bruinvis-waarnemingen in het gebied zijn met stippen op de kaart weergegeven.

CJC

Leopold M.F. & Camphuysen C.J. 1992. OLIEVOGELS OP HET TEXELSE STRAND, FEBRUARI 1992. Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee & Nederlandse Zeevogelgroep, NIOZ-Rapport 1992-5, 29pp.

Op 16 februari 1992 werd de Texelse kust over een grote lengte zwaar vervuild met olie als gevolg van een ongeluk of een opzettelijke lozing van ten minste 30 ton bunker-olie in het zuidwestelijke deel van het Nederlands Continentale Plat of op het Engelse plat, ruim een week eerder. Tegelijkertijd spoelde een groot aantal

totaal met olie overdekte zeevogels aan. In dit rapport wordt een overzicht van het onderzoek aan de getroffen zeevogels gegeven, uitgevoerd door het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) en de Nederlandse Zeevogelgroep (NZG/NSO), zoals dat in het kader van het 'Opvangplan Olievogels' is overeengekomen. NIOZ en NZG/NSO hebben binnen de organisatiestructuur van dit opvangplan als taak het nemen van monsters en het verzamelen van wetenschappelijk materiaal. Op 17 februari werden tijdens de telling per auto 100 vogels verzameld en naar het NIOZ afgevoerd voor inwendig onderzoek, hoofdzakelijk Zeekoeten *Uria aalge*. De slachtoffers waren volkomen met olie overdekt en duidelijk door de olie verrast: de conditie van de vogels was voortreffelijk en in de maag werden talrijke voedselresten aangetroffen. In totaal 11 vissoorten werden vastgesteld, waaronder Dwergtong *Buglossidium luteum*, Dikkopje *Pomatoschistus minutus*, Pitvis *Callionymus lyra* en Makreel *Scomber scombrus* als opmerkelijke soorten. Aan de hand van een verdriftingsmodel werd vastgesteld dat de sterfte in het Bruine Bank gebied had plaatsgevonden. CJC